

„Kuriame Respubliką“ II- asis etapas: nacionaliniai projektai

Projektas „Kuriame Respubliką“, skirtas jaunimo pilietiškumui pažadinti ir jaunimo ryšiams su Lietuvos Respublikos sustiprinti, prasidėjo 2012-ųjų vasarą. Pirmojo etapo metu šimto dvidešimtys Lietuvos mokyklų ir kolegijų bendruomenės – mokiniai, studentai, mokytojai, dėstytojai – trisdešimtyje savivaldybių rengė ir įgyvendino savo mokyklų projektus, kuriais sprendė svarbias bendruomenių ir visuomenės problemas.

Mokyklos ir vietos bendruomenės mėgino veikti kaip mažosios respublikos – kaip savarankiškos, demokratiškai bendrus reikalus tvarkančios laisvų ir atsakingų žmonių bendrijos. Ekspertų padedamos, 120 bendrojo lavinimo mokyklų ir kolegijų pasirinko joms labiausiai rūpėjusias visuomenės problemas ir ėmėsi jas spręsti. Moksleiviai ir studentai stiprino kartų bendradarbiavimą, mokėsi padėti kitiems, rūpinosi aplinka, istorine atmintimi, krašto kultūriniu paveldu, kūrė tikrą savivaldą, mezgė ryšius su svetur išvykusiais tautiečiais, skatino ūkinį jaunimo savarankiškumą, skaidrumą ir sąžiningumą ir įgyvendino daug kitokio pobūdžio projektų. Iš 120 įgyvendintų mokyklų ir kolegijų projektų buvo išrinktos trys sėkmingiausios pilietinio veikimo idėjos. Jas siūlome kaip nacionalinius projektus įgyvendinti visoms Lietuvos mokykloms:

- ❖ Nacionalinis projektas „**Atgal į ateitį**“ skirtas Lietuvos kaip tėvynės – tėvų ir protėvių žemės – geresniam pažinimui, išgyvenimui ir supratimui. Jo metu moksleiviai turėtų atrasti gyvą ryšį su savo gyvenama vietoje, jos praeitimi, turėtų keisti savo kraštą ir naujai pažvelgti į kultūrinį bei istorinį krašto palikimą, jo žmones ir reikšmingas asmenybes.
- ❖ Nacionalinis projektas „**Auginkime vieni kitus**“ skirtas draugystės ryšių puoselėjimui, saugesnės ir draugiškesnės aplinkos mokykloje kūrimui. Jo metu vyresnieji mokiniai taps mažesniųjų mokinių globėjais, vyresniaisiais draugais: žaidžiant, kuriant ir veikiant kartu, padedant mokytis bus pasirūpinta silpnesniais bendruomenės nariais, kuriami draugystės ir pasitikėjimo ryšiai tarp įvairaus amžiaus mokinių, įveikiamos patyčios ir susvetimėjimas.
- ❖ Nacionalinis projektas „**Skaidrumo laboratorija**“ skirtas skaidrumui, teisingumui, sąžiningumui, pasitikėjimui ir savipagarbai ugdyti - tiek mokyklose, tiek vietos bendruomenėse, tiek visuomenėje. Jo metu bus stiprinamas moksleivių domėjimasis skaidrumo svarba bei korupcijos žala, mokomasi kasdieniniame gyvenime siekti teisingumo ir elgtis garbingai bei sąžiningai.

Bet kokios veiklos imtis ir ją sėkmingai įgyvendinti mokykloje padeda gerai veikianti mokinių savivalda. Todėl kartu su nacionaliniais projektais, kiekvienai mokyklai siūlome įsidiesti arba atnaujinti mokinių **savivaldos modelį**, kurio aprašymą rasite šio teksto pabaigoje. Realiai veikianti mokinių savivalda padeda bendram veiksmui suburti ir lengviau organizuoti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina

reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo modelius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, leidžia savarankiškumui bei aktyvumui plisti, lengviau generuoti naujas idėjas ateičiai.

Projektus mokyklose Jums padės įgyvendinti mūsų suburtos konsultantų ir ekspertų komandos, kurių kontaktus rasite puslapyje www.kuriamerespublika.lt.

Ten pat bus teikiamos ir nuolat atnaujinamos įvairios rekomendacijos, kaip sėkmingiau įgyvendinti kiekvieną iš projektų (pvz., projektui „Atgal į ateitį“ – kraštotyrininkų, istorikų patarimai, projektui „Auginkime vieni kitus“ – socialinių darbuotojų, psichologų rekomendacijos, o projektui „Skaidrumo laboratorija“ – su korupcija kovojančių organizacijų komentarai).

O dabar siūlome susipažinti su kiekvienu iš nacionalinių projektų ir, pasirinkus vieną, du ar net visus tris, įgyvendinti juos savo mokykloje ar bendruomenėje!

**AUGINKIME
VIENI KITUS**

**ATGAL
Į ATEITĮ**

**SKAIDRUMO
LABORATORIJA**

Pilietinės visuomenės institutas

2014 metai

Atgal į ateitį

Kas tai?

„Atgal į ateitį“ – tai vienas iš trijų Lietuvos mokykloms siūlomų nacionalinių projektų. Jis skirtas Lietuvos, kaip tėvynės, – tėvų ir protėvių žemės, – geresniam pažinimui, išgyvenimui ir supratimui.

Šis projektas - tai sudėtinė projekto „Kuriamo Respubliką“ dalis.

Jis kilo iš Alytaus Putinų, Kalvarijos Sangrūdų, Šiaulių Didždvario gimnazijų ir Kauno rajono Zapyškio pagrindinės mokyklos pilietinių iniciatyvų, įgyvendintų pirmajame projekto „Kuriamo Respubliką“ etape.

Kodėl kuriant Lietuvos Respubliką svarbu domėtis savo žemės praeitimi, jos kultūros palikimu, joje gyvenusiais ir gyvenančiais žmonėmis? Nes Respublika – piliečių bendruomenė – yra ne tik gyvųjų, bet ir prieš mus gyvenusių ir po mūsų gyvensiančių žmonių bendrija. Kad mūsų Respublika būtų gyva ir stipri, mums reikalingos mūsų tėvų ir protėvių patirtys. Žemė tampa mūsų Tėvyne tik tada, jei ji turi savo istoriją, jei mes mokame joje įžvelgti savo tėvų ir protėvių gyvenimo ženklus, jei šiuos ženklus branginame, jų neužmirštame. Per okupacijos metus daug Lietuvos kultūros paveldo dalykų sunyko ar visai išnyko, istorinė atmintis nusilpo. Jaunimas šiandien gali tautos atmintį atgaivinti, paveldą prikelti ir sudominti juo vyresnes kartas.

Taigi projektu „Atgal į ateitį“ siekiama paskatinti mokyklų ir vietos bendruomenes:

- ❖ domėtis savo kraštu, geriau pažinti jo istoriją, žmones, kultūros palikimą, gamtą;
- ❖ atrasti gyvą tėvynės istoriją kaip savą, įdomią, jaunam žmogui svarbią asmeninės patirties dalį;
- ❖ išmokti savo kraštą tyrinėti – ieškoti apie jį duomenų įvairiuose šaltiniuose, kaupti archyvinę, istorinę ir muziejinę medžiagą, ją eksponuoti, atrasti dar neatrastas ar užmirštas krašto įdomybes;
- ❖ kurti dialogą tarp kartų, pažinti svarbias vyresnių žmonių patirtis, užrašyti ir išsaugoti jų pasakojimus ir atsiminimus;
- ❖ atgaivinti, pažymėti vietos ir krašto įdomybes, pristatyti ir atverti jas kitiems;
- ❖ kurti, gaivinti vietos ir krašto žygeivių, kraštotyrininkų draugijas, sambūrius, išplėtoti Lietuvoje gyvą visuomeninio kultūrinio turizmo tinklą.

Kodėl verta dalyvauti?

Visų pirma, kartu veikdami ir patirdami daug įdomių įspūdžių jūs „atrasite iš naujo“ užmirštus ar mažiau žinomus Lietuvos ir savo vietovių istorinius, kultūrinius bei gamtos paminklus: surinksite apie juos medžiagą, juos sutvarkysite, pritaikysite turistų maršrutams, patys keliausite, šiuos maršrutus išmėginsite, juos „išviešinsite“ – padarysite žinomus visuomenei, užmegsite ryšius su kitų Lietuvos mokyklų turistų ir žygeivių grupėmis, keliausite vieni kitų parengtais maršrutais. Taip pat galėsite surinkti, įamžinti, nauju žiūros kampu įvertinti ir visuomenei pateikti visai Lietuvai, jos istorijai ir kultūrai svarbias žmonių patirtis, atsiminimus ir išgyvenimus.

Antra, mokyklos bendruomenė, kartu veikdama, taps darnesnė, draugiškesnė, atviresnė pasauliui ir istorijai, taigi – ir išmintingesnė. Ji įgaus drąsos kurti, veikti, dalintis idėjomis, ir jas kartu įgyvendinti. Įgytos sėkmingos patirtys suteiks pagrindą aktyviai dirbti toliau, kartu veikti tose pačiose ir kitose komandose.

Trečia, sustiprės projekto dalyvių asmeniniai bei komandinio darbo įgūdžiai. Bus atskleidžiami talentai – būsimų istorikų, muziejininkų, geografo, režisierių, aktorių, rašytojų, žurnalistų, kelionių gidų, renginių ir darbo organizatorių. Projekto veikla galės tapti prasmingu ne tik neformaliojo ugdymo, bet ir laisvalaikio užsiėmimu. Tai bus proga patirti, jog gali keisti aplinką, užsispirti ir pasiekti tikslą, nenuleisti rankų susidūrus su iššūkiais.

Ketvirta, projektas padės mokyklai atnaujinti, pagyventi humanitarinių ir socialinių dalykų – istorijos, lietuvių kalbos ir literatūros, geografijos ir kitų – turinius ir bei metodus, papildys juos pačių mokinių atliekamais krašto istorijos, kultūros, gamtos tyrinėjimais.

Penkta, projektas padės mokykloms užmegzti tarpusavio bendradarbiavimo ryšius, sukurti ilgalaikius bendradarbiavimo tinklus, galinčius plėstis, įtraukti naujas bendradarbiavimo formas ir turinius.

Ką ir kaip veiksime?

Visas veiklas galima skirstyti į keletą etapų ir krypčių. Bendriausieji veiklos etapai gaivinant, puoselėjant, atkuriant krašto istorinę atmintį yra šie:

Pasirengimas veiklai

a. Komandos subūrimas. Nutarus imtis šio nacionalinio projekto reikėtų savo sprendimu visų pirma pasidalinti su tais, kam toks projektas galėtų būti įdomus. Pradėti galima ir nuo mažesnės iniciatyvinės grupelės – svarbu užsidegimas ir ryžtas. Šioje grupėje reikėtų aptarti, kodėl tokio projekto imatės, ko iš jo tikėtės, kokios jo pagrindinės idėjos. Labai svarbu pradėjus veikti kiekvienam komandos nariui apie projektą papasakoti kitiems ir pakviesti (!) kitus prisijungti. Taip pat verta pagalvoti – gal susibūrusi jūsų projekto komanda galėtų veikdama tapti mokyklos Žygeivių klubu, Kraštotyros draugija, Atminties brolija, Valkatų ar Vaikščiotojų bendrija ar dar kokia nors pastovia ir moksleiviams patrauklia organizacija? Patarimas: atkreipkite dėmesį ne tik į visur dalyvaujančius draugus bet ir į (kol kas) ne tokius aktyvius – talentai slypi visur! ☺

b. Vaidmenų, atsakomybių pasidalinimas komandoje. Projekto sėkmei labai svarbu, kad komandos nariai vieni kitus palaikytų, pasitikėtų vieni kitais. Tai lengviau pasiekti jau nuo pat pradžių aiškiai pasidalinus atsakomybėmis – darbais, veiklos sritimis. Atsakomybėmis ir vaidmenimis pasiskirsčius, remiantis savanoriškumo principu, kiekvienam būtų malonu komandoje dirbti. Dėmesį reikėtų atkreipti ir į tai, kad pasidalinimas vaidmenimis ir atsakomybėmis susijęs su įsipareigojimu – kiekvienas pasižadantis ką nors nuveikti, turėtų būti rimtai pasiruošęs tai ir įgyvendinti. Jei konkrečios atsakomybės prisiėmimas atrodo kaip itin didelis iššūkis, rekomenduotina pradžia priimti mažiau, bet realiai ketinamų nuveikti darbų.

Galimi vaidmenys ir atsakomybės komandoje:

- 1. Darbų koordinatorius** – atsako už komandos reguliarius susibūrimus, kitų komandos narių veiklos suderinimą, komunikaciją tarp komandos narių.
- 2. Projekto viešųjų ryšių specialistas** – atsako už koordinuotą informacijos sklaidą mokykloje, bendruomenėje ir už jos ribų. Už komandos atradimų pristatymus. Nors projekto viešųjų ryšių specialistas informacijos sklaidą koordinuoja, apie savo atradimus pasakoti galima ir net skatintina tai daryti visiems – tėvams, draugams, kaimynams, o gal net simpatiškiems bendrakeleiviams autobuso stotelėje ☺
- 3. Projekto metraštininkas** – atsako už medžiagos apie nuveiktus darbus rinkimą, pačių darbų aprašymą.
- 4. Bendradarbiavimo koordinatorius** – mezga ir palaiko santykius su kitomis mokyklomis ir partneriais (muziejais, bibliotekomis, seniūnija ir pan.).

5. **Interviuotojas, žurnalistas** – susitaria su įdomiais žmonėmis dėl interviu vietos ir laiko, parengia klausimus ir ima interviu, pasirūpina, kad režisierius ir operatorius jį įrašytų
6. **Režisierius, operatorius** – fiksuoja renkamą medžiagą, kuria dokumentinius filmus apie pasirinktus kultūros, gamtos paminklus, asmenybes;
7. **Kita**. Pradėjus projektą įgyvendinti vaidmenų ir atsakomybių gali būti ir daugiau – muziejininko, archyvaro, gido, turistinių žygių vadovo ir kitų.

c. Mokinių savivaldos komandoje ir mokykloje sustiprinimas. Sėkmingam projektui labai svarbu, kad visi (ir ne tik mokiniai, bet ir mokytojai) į jį įsitraukiantys jaustųsi esą lygiaverčiai partneriai, galintys kelti savo idėjas, aptarti jas su kitais ir kartu su komanda jas įgyvendinti. Į kiekvieną mintį reikėtų atsižvelgti ir jas kartu aptarti. Projektui įgyvendinti labai svarbu pasitelkti mokyklos moksleivių savivaldą, jos institucijas. Jos gali padėti paversti jūsų projektą visos mokyklos reikalu, užtikrinti jo visuotinumą ir tęstinumą. O projekto metu susiformavę pasitikėjimo, pagalbos ir pagarbos vienas kitam, produktyvaus darbo santykiai gali sustiprinti pačią moksleivių savivaldą.

d. Projekto partnerių paieška. Pagalvokite, kas galėtų prie jūsų įgyvendinamo projekto prisidėti, kas galėtų jums talkinti, kam būtų naudinga kartu jį įgyvendinti. Gal jūsų partneriais galėtų būti vietos muziejus, archyvas, viešoji biblioteka, turizmo informacijos centras, seniūnija, savivaldybė, vietos kraštotyrininkai, aukštųjų mokyklų dėstytojai, iš jūsų vietovių kilę mokslininkai, į pensiją išėję jūsų mokyklos mokytojai, visuomeninės organizacijos, žygeivių klubai, vietos spauda, žurnalistai, kitos mokyklos? Užmegzkite su jais ryšius, pristatykite savo projekto idėją, susitarkite dėl bendradarbiavimo.

e. Projekto krypties mokykloje nubrėžimas. Susipažinimas su jau kitų surinkta informacija, objektų, įdomių žmonių, apie kuriuos informacijos stinga, nustatymas. Pradedant darbuotis visada svarbu susižinoti, kas būsimajame veiklos lauke jau nuveikta ir surasti bei pagalbėti, kaip savo darbu būtų galima prasmingai jau esančią informaciją bei kitų veiklas papildyti. Gal susibūrus verta visų pirma susirasti patį geriausią gidą ir išeiti su juo į ekskursiją po vietovę, seniūniją, miestą? O gal galima pradėti nuo apsilankymo vietos muziejuje ir pokalbio su patyrusiu muziejininku ar kraštotyrininku? Taigi pasirengdami atlikite reviziją: galima susidaryti jau žinomų, įdomių vietos istorijos, kultūros, gamtos objektų suvestines, naudingų nuorodų internete, knygoje, straipsniuose, muziejų ekspozicijose sąrašus. Jūsų projekto partneriai muziejininkai, kraštotyrininkai, bibliotekininkai, švietimo bei turizmo centrų darbuotojai čia galėtų labai pagelbėti, nurodydami informacijos šaltinius bei objektus, tad labai svarbu jau pačioje pradžioje identifikuoti žmones, galinčius padėti „atrasti“ savo krašto įžymybes.

Pagrindiniai klausimai čia būtų šie: Ar jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje yra įdomių, jums ir kitiems svarbių istorinių, kultūrinių, gamtos objektų? Kas apie juos yra žinoma? Gal yra menkliau žinomų, ignoruojamų, apleistų, užmirštų, sunykusių? Ar visos lankytinos jūsų vietovės vietos yra deramai pažymėtos? Ar apie jas galima rasti pakankamai informacijos interneto svetainėse? O gal jau žinomus objektus galima pristatyti kitaip, su nauja intriga? Ar jūsų mokykloje, seniūnijoje, savivaldybėje yra kraštotyros muziejai, ar jie gyvi, lankomi, ar turtingos, šiuolaikiškos ar nuolat kaupiamos ir atnaujinamos jų ekspozicijos? Ar jūsų mokykla turi archyvą, kokia medžiaga ten sukaupta ir kaupiama? Kokios įdomios, daug patyrusios asmenybės gyvena jūsų vietovėje, seniūnijoje, savivaldybėje ar kas nors yra surinkęs, įrašęs jų atsiminimus, pasakojimus? Gal seni ir vieniši jūsų vietovės žmonės turi išsaugoję turtingus šeimos archyvus – laiškus, dienoraščius, nuotraukų albumus, filmuotą medžiagą - ir neturi kam jų palikti? O gal jūsų vietovėje gyvena puikių pasakotojų, dainininkų, kurių dar nėra aplankę tautosakos rinkėjai? Taigi aptarę tokius klausimus, išsiaiškinsite, kokia prasmingiausia būtų jūsų veiklos kryptis – kas be jūsų pastangų liktų nenuveikta, neatrasta, neprikelta. Po argumentuotos diskusijos pasirinkite savo mokyklos veiklos kryptį arba kryptis.

e. Projekto tikslų, uždavinių ir siektinų rezultatų apibrėžimas. Pasirinkus projekto kryptį, būtina komandos diskusijas tęsti toliau ir jose apibrėžti pagrindinius projekto tikslus, uždavinius, sutarti, kokių galutinių

projekto rezultatų ir kaip sieksite. Kaip tuos rezultatus pamatuosite, įvertinsite ir pristatysite? Kam tie rezultatai bus skirti, kokią išliekamąją vertę jie turės, kas galės jais naudotis?

f. Komandos įgūdžių formavimas. Su ankstesniame etape identifikuotaisiais pagalbininkais pasiruoškite veikloms: sužinokite, kaip teisingai aprašyti (ir kokią konkrečią informaciją reiktų rinkti) norint pristatyti istorinius ar gamtos paminklus, įdomias asmenybes; kaip reikia kalbinti pašnekovus ir atlikti interviu, kokius klausimynus bei anketas tiems interviu reiktų iš anksto pasirengti; kaip filmuoti, montuoti video medžiagą; kaip sutvarkyti objektus (kokius leidimus iš kokių institucijų (savivaldybės, urėdijos ar pan.) turite gauti, kokias medžiagas naudoti ir pan.), kur jūsų surinkta medžiaga bus kaupiama, saugoma, eksponuojama.

Veiksmas

a. Veiklų pagal pasirinktąsias kryptis įgyvendinimas (žr. aprašus žemiau).

b. Nuolatinis atradimų pristatymas, dalinimasis informacija su mokyklos bei miesto ar kaimo bendruomene, kitomis projekte dalyvaujančiomis mokyklomis, žiniasklaida. Be straipsnių ar informacinių pranešimų, radijo laidų, galite rengti parodas, pristatymus, dalinti informacinius lankstinukus ar rengti *flash-mobus*. Išlaisvinkite vaizduotę!

c. Nuolatinis bendradarbiavimas su partneriais ir naujų partnerių bei rėmėjų (panašia veikla užsiimančiųjų, prie mokyklos veiklų savo darbu, žiniomis prisidėti ar veiklas paremti galinčiųjų) **paieška**. Pavyzdžiui, gal jus dominančios informacijos kitų miestų bibliotekose gali paieškoti jūsų jau studijuojantys draugai, buvę mokyklos auklėtiniai, o tam tikrą vietovę papuošti gali padėti sodininkų bendrija? Gal atsakingą jūsų veiklą norėtų paremti vietos verslininkai, seniūnija ar savivaldybė? Juk rimta jūsų veikla gali paskatinti kultūrinį turizmą ir tapti naudinga vietos verslui. Gal prie jūsų projekto sutiktų prisidėti panašia veikla užsiimančios nevyriausybinės organizacijos?

Veiklos kryptių gairės

Pagrindinės veiklos kryptių gairės „grįžtant į ateitį“ yra šios:

- I. **Informacijos apie istorinius bei kultūrinius objektus jūsų aplinkoje atradimas, kaupimas ir pristatymas visuomenei.** Galbūt nieko nežinome apie šalia mokyklos esantį apleistą parką? Gal niekada nepagalvojome, kam pastatytas paminklas, kurį praeiname kasdien? O gal viskas aplinkui žinoma, ir aišku, bet taip nuobodu ir tolima... Atnaujinkime žinias! Istorija mus supa kiekviename žingsnyje, bet ar galime atvykusiam į savo miestą ar rajoną papasakoti apie tą istoriją ką nors išties įdomaus? Tapkite istorijos detektyvais, ieškokite naujų, įdomių faktų, vaizdinės medžiagos - įdomybių tikrai rasite, o gal daugiau pasidomėjus paaiškės, jog gyvenate pačiame neįtikėčiausiame, įdomiausiame kampelyje!

Pavyzdžiui, Šiaulių Didždvario gimnazijos komanda pasidomėjusi daugiau pribloškė Šiaulių miesto gyventojus – pasirodo, šalia gimnazijos vešintis parkas, kaip byloja legenda (bet abejoja rimti istorikai☺), net buvo virtęs vieno pirmųjų skrydžių oro balionu pakilimo aikšte.

Labai svarbu atrastą ir surinktą informaciją sisteminti, jungti, derinti, plėsti. Ištyrinėjus įdomiausius, jūsų atrastus, atgaivintus paminklus, informaciją apie juos verta sujungti su gerai žinoma informacija apie kitus jūsų vietovės objektus. Taip pavyktų sukurti vieningą duomenų bazę, interneto svetainę, o gal ir leidinį apie jūsų vietovės, seniūnijos lankytinas vietas. O gal pavyktų parengti ir naują vietovės turistinį žemėlapi?

Patarimas: randate jums patiems įdomią istoriją – būtinai papasakokite apie ją kitiems! Įjunkite ją į bendrą pasakojimą apie savo vietovę.

- II. **„Asmenybių bankas“.** Istorinę krašto atmintį saugo ne tik pastatai, paminklai, miškai ar vandenys – ji „užkoduota“ ir žmonių prisiminimuose. Štai, Alytaus Putinų gimnazijos moksleiviai surinko

atsiminimus iš savo rajono tremtinių ir politinių kalinių – ir ne tik surinko, bet ir sukūrė keletą dokumentinių filmų, nubraižė tremtinių tremties vietų žemėlapi.

Taigi komanda gali pasirinkti a) tam tikrą istorinei atminčiai svarbią ir įdomią žmonių grupę; b) įdomią, svarbią temą ir surinkti atsiminimus – gyvųjų istoriją. Keletas idėjų: istorinės vietos, šventės, papročiai, tremtiniai ir politiniai kaliniai, partizaninis judėjimas Lietuvoje, sovietinio gyvenimo patirtys, „dainuojančioji revoliucija“ – Sąjūdis; c) kūrybingas asmenybės, gerus pasakotojus, tautosakos pateikėjus (tyrinėtojų dar neaplinkytus dainininkus, pasakų sekėjus, anekdotų pasakotojus); d) kasdiennei istorijai svarbią galimą muziejinę, archyvinę medžiagą: surinkti senus vietos žmonių laiškus, dienoraščius, nuotraukas ir jas tinkamai aprašyti.

Kalbintų žmonių atsiminimų įrašus, jų padovanotą šeimos archyvų medžiagą ar jos kopijas galima ne tik panaudoti pristatant tam tikrą temą, objektą, bet ir jiems patiems pritarus – pačius kalbintuosius nurodyti kaip istorinių įdomybių gidus, žmones, pas kuriuos verta ekskursijoms pasisvečiuoti. Jūsų sukaupta medžiaga gali tapti svarbia mokyklos ar vietos muziejaus fondų ar ekspozicijos dalimi.

- III. **Svarbių istorinių vietų sutvarkymas, pritaikymas turizmui.** Galbūt surinkote daug medžiagos apie istorinius įvykius menančią vietą, bet ji tokia apleista, jog gėda ją kam ir parodyti? Atsakingai pasirenkę (būtina pasikonsultuoti su paveldosaugininkais, gauti reikiamus leidimus) galite ją atnaujinti! Tai bus jūsų indėlis, kuris primins bendruomenei šios vietos svarbą, pagražins aplinką, o gal net taps nauju traukos centru. Štai Kauno rajono Zapyškio komanda sutvarkė krašto istoriją dar nuo pagonybės laikų pasakojančio upelio pakrantes, pastatė lieptelį, informacinį stendą – dabar ne tik čia užsukę keliautojai, bet ir vietiniai gyventojai daugiau žinos ir apie upelį, ir apie istorijas, kurias šis upelis pasakoja.

- IV. Nesvarbu, ką veiktumėte – rinktumėte medžiagą, atsiminimus, tvarkytumėte istorines vietas - **savo atradimais būtinai pasidalinkite su kitais ir pasirenkite jiems apie savo gyvenamąsias vietas daugiau papasakoti.** Taigi surinktą medžiagą galite sujungti į įdomius turistinius (gal net orientacinius, su tam tikromis užduotimis, paslėptais „lobiais“?) maršrutus, pasirengti tapti jaunaisiais gidais (čia praverstų ir jūsų parengti intriguojantys maršrutų aprašymai, informaciniai lankstinukai, žymėjimo ženklai lankomose vietose). O kad galėtumėte ir maršrutus, ir savo gidų gebėjimus iš karto pritaikyti praktiškai, kvieskite pas save mokyklas iš savo bei kitų rajonų bei važiuokite į svečius pas jas! Bendraukite, keliaukite, renkite kultūrinės vakarones, „istorines naktis“ – ir daug naujo apie save ir kitus sužinosite, ir naujų pažinčių rasite. Štai Kalvarijos Sangrūdų mokykla savo parengtais turistiniais maršrutais nudžiugino svečius net iš Lenkijos – Punsko moksleivius. – Nacionalinis projektas „Atgal į ateitį“ gali sukurti visos Lietuvos

turizmo maršrutų tinklą, kuriuo galėtų naudotis ne tik mokyklos, bet ir kiti visuomenės nariai, užsienio turistai. .

Patarimas: mokyklų administracijoms iš anksto susitarus, gali pavykti priimančioje mokykloje gauti ir nakvynę.

Labai svarbu įgyvendinus projekto veiklas aptarti savo patirtis, įvertinti pasiektus rezultatus, numatyti, kas ir kaip projektą tęs, kitamet ir tuomet, kai jūs pabaigsite mokyklą.

Ką nuveiksime?

Siekiami rezultatai mokykloje:

- Veikdami kartu sukursime draugiškesnę, atviresnę, išmintingesnę mokyklos bendruomenę, kuri geriau pažins savo kraštą ir jo istoriją.
- Atgaivinsime, sustiprinsime ar sukursime moksleivių kraštotyros, žygėivių, jaunųjų istorikų ar kitą draugiją, kuri liks gyvuoti mokykloje, mums ją pabaigus.
- Atnaujinsime, praturtinsime, atgaivinsime ar įsteigsime mokyklos kraštotyros muziejų, kurio fonduose bus kaupiama ir ugdymui naudojama svarbi vietovės istorinė medžiaga.
- Atnaujinsime ir padarysime įdomesnes ne tik pilietiškumo, bet ir istorijos, geografijos, lietuvių kalbos ir literatūros bei kitas pamokas.
- Padėsime savo kraštą ir Tėvynę atrasti kitiems – bendraamžiams, jaunesniems ir vyresniems už save.

Siekiami rezultatai Lietuvoje:

- Atgaivinsime, pažymėsime ir pristatysime vietos ir krašto istorijos, kultūros, gamtos įžymybės, sudarysime, išplėtosime Lietuvos vietovių kultūrinio turizmo maršrutų tinklą.
- Sukursime nacionalinį interaktyvų tinklapį, kuriame pateiksime mokyklų pagal bendrą metodiką parengtus paminklų aprašus, nuotraukas, audio ir video medžiagą, turistinius maršrutus.
- Sukursime, atgaivinsime Lietuvos jaunimo kraštotyrininkų, žygėivių judėjimą, išplėtosime mokyklų ir šeimų kultūrinį turizmą.
- Sukursime platų kultūrinio bendradarbiavimo tarp mokyklų tinklą.

Svarbu!

„Atgal į ateitį“, kaip ir kitų „Kuriamė Respubliką“ nacionalinių projektų, tikslus bus lengviau pasiekti, jei vykdydami projektą peržvelgsime, atnaujinsime ir sustiprinsime mokykloje veikiantį moksleivių savivaldos modelį. Gerai veikianti moksleivių savivalda padeda bendrai veiklai suburti komandas, efektyviai platinti informaciją, įtvirtina reguliarius, solidarius bendravimo ir bendradarbiavimo ryšius tarp moksleivių, taip pat – tarp moksleivių ir mokytojų, leidžia savarankiškumui stiprėti, sėkmingiau generuoti naujas idėjas ateičiai.

Rekomendacija mokykloms: šio projekto įgyvendinimui gali būti skiriamos ne tik pilietinio ugdymo, bet ir istorijos, geografijos, lietuvių literatūros ir kalbos pamokų valandos. Pagal moksleivių parengtus maršrutus, pristatomą medžiagą gali būti rengiamos pažintinės dienos mokykloje, kurių metu mažesni ar kitomis veiklomis užsiėmę moksleiviai galėtų susipažinti su surinkta kraštotyrine medžiaga, dalyvauti turistiniuose, orientaciniuose žygiuose, vakaronėse.

Ir nepamirškime – veikti ir istoriją atrasti turi būti smagu! Jei taip nėra – pirmiausia pasukime galvą ir pakeiskime žiūros kampą. Arba pasikonsultuokime su kitais :) Visus sunkumus įmanoma įveikti, jei tik turėsime noro ir entuziazmo!

Naudingos nuorodos:

Gyvoji krašto enciklopedija „Gražitumano“: www.GraziTuMano.lt